نگاه بیرون

آفریقا، صحنه یارکشی ریاض و تهران

مترجم: آزاده بابایی‌نژاد

● چند سالی است که تهران بر آن شده دامنه نفوذ خود را از مرزهای غربی آسیا به قاره آفریقا گسترش دهد؛ آن هم در دوره‌ای که کشورهای اروپایی و آمریکایی، سخت به آن بی‌مهری کرده‌اند، اما به نظر می‌رسد قواعد بازی در سیاست کلان امروز دنیا کاملا عوض شده و تهران و ریاض می‌خواهند خود را از قدرت منطقه‌ای به یک قدرت فرامنطقه‌ای تبدیل کنند. به گفته آگاهان سیاسی، هر دو کشور در تعقیب اهداف دیپلماتیک و نظامی، آفریقا را به‌شدت بستری مستعد برای افزایش نفوذ خود می‌دانند. البته تهران برای یارکشی میان ۵۴ کشور این قاره، تقریبا دو دهه از عربستان جلوتر است؛ زیرا پادشاه پیشین ریاض در آن زمان یا تهران را جدی نمی‌گرفت یا اینکه کشورهای آفریقایی را در معادله سیاسی وزنه‌ای مهم قلمداد نمی‌کرد. ایرانی‌ها خیلی زودتر از مقامات عربستان به این سه نتیجه مهم پی بردند: ۱) کشورهای آفریقایی در سازمان‌های بین‌المللی، ازجمله شورای امنیت و شورای حکام آژانس، جنبش عدم تعهد و اتحادیه آفریقا حضور و حق رأی دارند و هر زمان که به نظر و رأی آنها نیاز داشته از این فرصت استفاده کرده و شاید بتوان مخالفت سه سال پیش دولت آفریقای جنوبی در شورای امنیت با افزایش تحریم علیه تهران را در این چارچوب تفسیر کرد. ۲) تهران سال‌هاست رابطه با کشورهای آفریقایی که معادن غنی اورانیوم دارند، ازجمله مالاوی و گابون، نامیبیا و نیجر را در اولویت کاری خود قرار داده است. از سوی دیگر و با افزایش ناآرامی و جنگ در سوریه، همکاری نظامی ایران با سودان رشد درخور توجهی داشته است. به فهرست بلندبالای همکاری تهران با آفریقا نیز باید تلاش برای ایجاد جای پا در سواحل اریتره را نیز افزود. آگاهان سیاسی بر این باورند حادثه سفارت عربستان در تهران و ادعای گسترش تشیع در داخل مرزهای آفریقا به کمک ریاض و به‌ویژه شخص عادل الجبیر آمده تا از آنها برای ایجاد تغییر در مواضع کشورهای آفریقایی سود جوید. شکی نیست دستگاه دیپلماسی عربستان بی‌کار ننشسته و در دید و بازدیدهای دیپلماتیک خود، همواره خطر گسترش نفوذ تهران در آفریقا را به آنها یادآوری می‌کند.

ولایتی به روسیه رفت، جابرانصاری به لبنان

رایزنی هم‌زمان در بیروت و مسکو درباره سوریه

شرق: تلاش‌های ایران برای حل‌وفصل بحران سوریه ادامه دارد. مقامات ایرانی دیروز در روسیه و لبنان رایزنی‌هایی در این راستا داشتند. حسین جابرانصاری، معاون عربی و آفریقایی وزارت خارجه در لبنان و علی شمخانی، مسئول هماهنگی همکاری‌های ایران، روسیه و سوریه در مسکو، دیدارهایی در این زمینه داشتند. موضع روشن مقامات ایرانی درباره بحران سوریه همواره تأکید بر یافتن راه‌حل سیاسی بوده است، اما بعد از جابه‌جایی‌های اخیر در وزارت امورخارجه که کمی بعد از سپردن پرونده سوریه به علی شمخانی، دبیر شورای عالی امنیت کشورمان، انجام شد؛ به نظر می‌رسد دستیابی به این هدف ممکن‌تر باشد. محمدجواد ظریف هفته گذشته در حکمی، حسین امیرعبداللهیان را که در پنج سال اخیر و بعد از بالا گرفتن جنگ در سوریه، مذاکره‌کننده ارشد ایران در امور سوریه بود، از سمت خود کنار گذاشت و حسین جابرانصاری را جایگزین او کرد. معاون عربی و آفریقایی جدید وزارت‌خارجه نیز روز گذشته در نخستین سفر خود با مقامات لبنانی درباره آخرین تحولات سوریه گفت‌وگو کرد. حسین جابرانصاری صبح دیروز به بیروت رفت و به اتفاق محمد فتحعلی، سفیر ایران در این کشور، با «جبران باسیل»، وزیر خارجه لبنان، ملاقات کرد. آنها علاوه بر اینکه در این دیدار آخرین تحولات سوریه و مبارزه با تروریسم را بررسی کردند؛ درباره راه‌های توسعه و گسترش مناسبات و روابط تهران و بیروت و تحولات در منطقه نیز گفت‌وگو کردند.

تمرکز بیشتر بر پرونده سوریه

جابرانصاری درحالی کار خود و گفت‌وگو درباره مسائل سوریه را آغاز کرده است که بعد از جابه‌جایی‌های اخیر در وزارت خارجه، برخی با شباهت‌دادن این موضوع به انتقال پرونده هسته‌ای از شورای امنیت ملی به وزارت خارجه، این گمانه را طرح کردند که اختیارات وزارت خارجه در مدیریت بحران سوریه افزایش یافته و احتمال به‌نتیجه‌رسیدن آن بیشتر شده است. البته مقامات ایرانی تأکید دارند سیاست راهبردی ایران در سوریه ثابت است و جابه‌جایی افراد آن را دچار تغییر نمی‌کند. گفتنی است تغییرات وزارت خارجه با اعلام انتصاب علی شمخانی به‌عنوان هماهنگ‌کننده ارشد امور امنیتی، سیاسی و نظامی ایران در سوریه، هم‌زمان بود و نشان داد وزارت امورخارجه در دولت یازدهم پس از هماهنگی با دیگر ارکان نظام، گام‌های جدیدی را در حوزه مسائل سوریه برداشته است.

اظهارات ظریف در نشست سیاسی-امنیتی اسلو مبنی بر اینکه «بحران سوریه تنها به روش سیاسی حل خواهد شد و راه‌حل بحران سوریه با ابزارهای نظامی به دست نخواهد آمد»، در کنار پاسخی که به المانیتور درباره ابتکارات جدید ایران برای پیشبرد راه‌حل سیاسی در سوریه داد، گواه عزم جزم وزارت خارجه برای حل‌وفصل بحران سوریه بود. او در پاسخ به المانیتور گفته بود «من همواره اعلام کرده‌ام اگر روی فرد تمرکز کنیم، به راه‌حلی نخواهیم رسید؛ زیرا دراین‌صورت بازی تبدیل به بازی با حاصل جمع جبری صفر می‌شود و ناگزیر ختم به بن‌بست می‌شود. راه‌حل، تمرکز روی توزیع نهادی قدرت و شکل حکمرانی در آینده است که براساس آن می‌توان محوریت هر فرد یا قومیتی را کاهش داد یا حتی حذف کرد». شمخانی نیز بعد از جلسه‌ای که وزرای دفاع ایران، سوریه و روسیه در تهران داشتند (دهم ژوئن)، هماهنگ‌کننده ارشد امور امنیتی، سیاسی و نظامی ایران در سوریه شد. سپردن این مسئولیت به دبیر شورای‌عالی امنیت ملی از میزان اهمیت این موضوع برای ایران حکایت می‌کند و به قدرکافی روشن است که جمهوری اسلامی ایران در مقطع کنونی چقدر خواهان حل‌وفصل بحران سوریه است و همه نیروها و توان خود را برای انجام این مهم به کار گرفته است.

شمخانی که بعد از دیدار با ارتشبد سرگئی شویگو، وزیر دفاع روسیه، اعلام کرده بود: «گفت‌وگو میان طرفین سوری و جایگزینی آن به جای جنگ و خونریزی ضروری است»؛ مسکو را به‌عنوان نخستین مقصد سفر خود بعد از برعهده‌گرفتن این مسئولیت برگزید. دبیر شورای‌عالی امنیت کشورمان دیروز راهی روسیه شد تا با مقامات بلندپایه روسیه درباره مسائل مختلفی از جمله اوضاع منطقه‌ای و سوریه مذاکره کند. هماهنگ‌کننده همکاری‌های سیاسی، امنیتی و دفاعی تهران و مسکو درباره سوریه، در مذاکره با مقام‌های روسی اوضاع و مسائل مربوط به این کشور و همچنین افق پیش‌روی اوضاع سوریه را بررسی کرد.

عکس: ایسنا

دلایل حمایت مسکو از دمشق

همکاری‌های ایران و روسیه درباره مسئله سوریه در حالی ادامه دارد و این روزها پررنگ‌تر شده است که هر یک از این دو کشور، دلایل درخورتوجهی برای اهمیت‌دادن به سوریه دارند. مسکو حمایت خود از سوریه را از زمان شوروی سابق آغاز کرد و بعد از فروپاشی نیز روابط نزدیکی با سوریه داشت. روس‌ها با تمایل به حل‌وفصل مسائل جهانی به سوریه توجه داشتند. مثلا مسکو در روند تعدیل روابط سوریه و اسرائیل شرکت می‌کرد و نقش راهبردی را در برنامه‌های نظامی سوریه برعهده گرفته بود. مسکو همچنین در چارچوب نزدیکی روابط با دمشق به ایفای نقش در مبارزه با تروریسم می‌پرداخت و می‌کوشید تا از طریق سوریه، بسیاری از مسائل مرتبط با چچن را حل‌وفصل نماید. این روابط تا زمان وقوع ناآرامی‌ها در سوریه ادامه داشت؛ اما پس از آن روابط دو کشور وارد مراحل جدیدتری شد. در این مرحله هریک از قدرت‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای سعی کردند به نوبه خود، بر روند این تحولات تأثیرگذار باشند و روسیه نیز به‌عنوان یکی از بازیگران اثرگذار در تحولات خاورمیانه، از بشار اسد حمایت کرد. این کشور ضمن اینکه به همراه چین، قطع‌نامه پیشنهادی کشورهای غربی و عربی درباره سوریه در شورای امنیت سازمان ملل متحد را وتو کرد؛ از تلاش‌های اتحادیه عرب برای حل‌وفصل مسالمت‌آمیز مسئله سوریه حمایت و درعین‌حال با کاربرد زور و استفاده از مدل لیبی مخالفت کرد. اگرچه برخی بازیگران منطقه‌ای و بین‌المللی راه‌حل نظامی را در مواجهه با سوریه کنار نگذاشتند مثل ترکیه، قطر، عربستان و اسرائیل به حمایت مالی، لجستیکی و آموزشی از مخالفان حکومت سوریه پرداختند. این در حالی است که بندر طرطوس سوریه تنها پایگاه نظامی باقی‌مانده برای روسیه در کرانه مدیترانه به‌شمار می‌رود؛ بندری در شمال‌غرب سوریه که حفظ آن برای روس‌ها از اهمیت راهبردی برخوردار است. از سوی دیگر روسیه به‌هیچ‌وجه نمی‌خواهد که ماجرای لیبی تکرار شود. درواقع روسیه که بعد از پایان جنگ سرد تصور تمام پایگاه‌های مؤثر خود را در خاورمیانه از دست داده است، اکنون از این کشور عربی به‌عنوان متحد اصلی خود در خاورمیانه حمایت می‌کند.

دلایل اهمیت سوریه برای ایران

دلایل اهمیت مسئله سوریه برای ایران نیز به‌خوبی روشن است. سوریه در حقیقت همان کشور عربی است که ریشه‌دارترین روابط سیاسی، اقتصادی و نظامی را در خاورمیانه با ایران دارد؛ روابطی که با وجود فرازوفرودهای خود همواره نقاط مشترک بسیاری برای دو کشور داشته و تمایل به حفظ روابط خود را تقویت کرده است. این روابط از همان وقتی که سوریه به استقلال رسید آغاز شد و وجود رژیم بعث عراق به‌عنوان یک دشمن مشترک موجب تقویت آن شد. حمایت ایران از قطع‌نامه ۳۱۶ شورای امنیت که اسرائیل را وادار می‌کرد پنج افسر سوری را که در خاک لبنان به اسارت گرفته بود آزاد کند و سفر چهارروزه حافظ اسد به تهران در دی ۱۳۵۴ و امضای توافق‌نامه‌های همکاری در خلال آن سفر، نمونه‌ای از روابط قابل‌توجه طرفین بود. پیروزی انقلاب اسلامی موجب تقویت این رابطه شد، به‌گونه‌ای که در دوران دفاع مقدس، سوریه تنها کشور عربی بود که از حمایت از بغداد در برابر تهران خودداری کرد. دو کشور روابط گرم و حمایت از گروه‌های اسلام‌گرا نظیر حماس و حزب‌الله را نیز در پیش گرفتند و همسوتر از قبل شدند. این روابط ادامه پیدا کرد و ایران در خلال جنگ داخلی سوریه، اصلی‌ترین متحد منطقه‌ای حکومت بشار اسد محسوب می‌شود. مقامات ایرانی همچون علی‌اکبر ولایتی بارها گفته‌اند که حکومت اسد خط قرمز ماست. بااین‌حال تلاش‌ها برای حل‌وفصل بحران موجود ادامه دارد و اکنون ایران و سوریه بیش از هر وقت دیگری با هم همکاری می‌کنند تا این بحران منطقه‌ای خاتمه یابد.

کوتاه دیپلماسی

روسیه، ایران و چین به دنبال به‌چالش کشیدن آمریکا

● **ایسنا:** فیلیپ دیویدسون، رئیس فرماندهی ناوگان دریایی آمریکا ادعا کرد روسیه، چین و به‌ویژه ایران دنبال انکار کنترل دریایی آمریکا هستند. او در بخشی از سخنانش در مرکز مطالعات بین‌المللی و استراتژیک آمریکا با طرح این ادعا که «هم‌اکنون موضع روسیه، چین و به‌ویژه ایران تضعیف و نادیده‌گرفتن کنترل و تسلط آمریکا در دریاهاست» گفت: «حوزه مربوط به ناوگان دریایی ما بخشی است که همواره در یک دهه اخیر خطرهای زیادی آن را تهدید کرده است». به گفته او خطراتی که در زمان جنگ سرد با شوروی علیه ناوگان دریایی آمریکا وجود داشت هم‌اکنون نیز با توجه به اینکه روسیه، چین و ایران به دنبال به‌چالش کشاندن کنترل ما در دریاها هستند، متوجه نیروی دریایی آمریکاست.

تأکید بر حمایت تهران از بغداد در برابر داعش

● **ایرنا:** حسن دانایی‌فر، سفیر ایران در بغداد در دیدار با حیدرالعبادی، نخست‌وزیر عراق درباره تحکیم روابط بین دو کشور، همکاری دوجانبه درزمینه انرژی برق و جنگ علیه تروریسم گفت‌وگو و بر حمایت ایران از عراق در مقابله با گروه تروریستی داعش تأکید کرد. براساس بیانیه دفتر نخست‌وزیری عراق، دو طرف همچنین درباره جنگ با تروریسم و پیروزی‌های به‌دست‌آمده علیه گروه‌های تروریستی نیز تبادل نظر کردند. حسن دانایی‌فر نیز بر «حمایت ایران از ملت و دولت عراق در جنگ علیه تروریسم» تأکید و از «پیروزی‌های جدید در مقابل گروه‌های تروریستی «تمجید» کرد.

رئیس مجلس ملی فرانسه ۲۵ تیر به تهران می‌آید

● **ایلنا:** کلود بارتلون، رئیس مجلس ملی فرانسه، به دنبال سفر وزیر امور خارجه کشورمان به پاریس، به تهران سفر خواهد کرد. این سفر ۲۵ تیرماه انجام می‌شود و او با مقام‌های کشورمان ازجمله محمدجواد ظریف، وزیر خارجه، دیدار خواهد کرد.